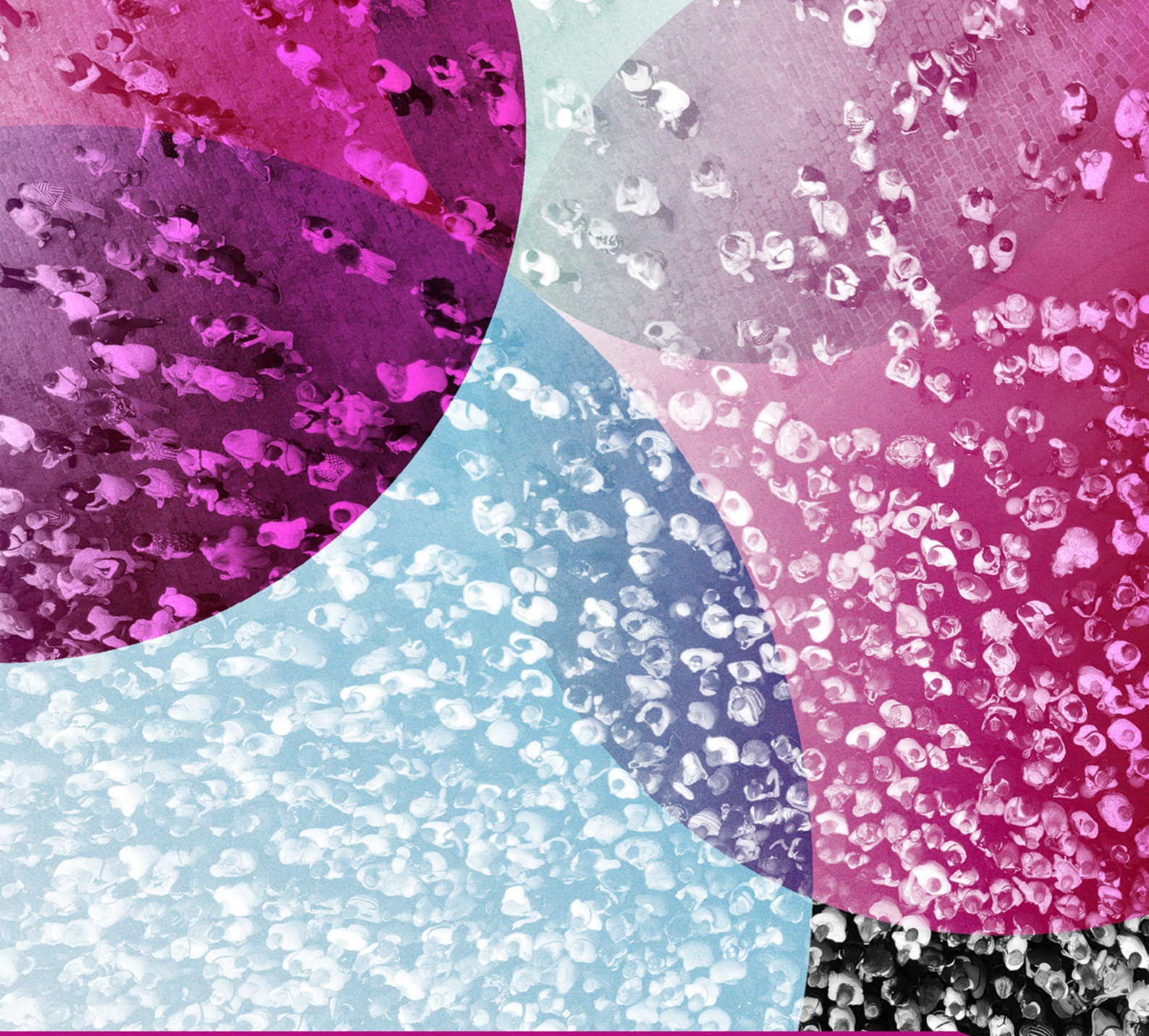

Minoritet i historien

Allmänhetens uppfattningar om sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia och dess inställning till historisk rättvisa.

Rapportförfattare: Oscar Österberg

Forum
för levande
historia

Minoritet i historien

Allmänhetens uppfattningar om sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia och dess inställning till historisk rättvisa.

Rapportförfattare: Oscar Österberg

Titel: Minoritet i historien – allmänhetens uppfattningar om sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia och dess inställning till historisk rättvisa.

Rapportförfattare: Oscar Österberg

Redaktör: Oscar Österberg

Grafisk design: Magnus Wigg

Utgiven: oktober 2021

Forum för levande historia

Stora Nygatan 10–12, Box 2123, 103 13 Stockholm

Tel: 08-723 87 50

info@levandehistoria.se

www.levandehistoria.se

ISBN 978-91-86261-81-8

© Forum för levande historia

Innehåll

Förord 5

Sammanfattning 7

Inledning 9

Kunskaper om minoriteternas historia 15

Inställningen till ”historisk rättvisa” 21

Slutdiskussion 27

Tabellbilaga 32

Förord

Syftet med den svenska minoritetspolitiken är att skydda de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja och levandegöra deras historiska minoritetsspråk.

Svenska myndigheter har ett ansvar att hantera frågor som rör de nationella minoriteterna, deras språk och kulturer. Många av de nationella minoriteterna delar en historia bestående av övergrepp och kränkningar.

Forum för levande historias arbete på detta område handlar om att öka kunskaperna om de nationella minoriteterna i syfte att förebygga fördomar och motverka rasism mot olika grupper.

Sedan flera år tillbaka har vi producerat klassrumsmaterial och utställningar som berör romers och judars historia, med utgångspunkt i Förintelsen, men vi har också lyft fram den rasism som de båda grupperna utsätts för i det svenska samhället. På liknande sätt har vi belyst den rasism och diskriminering som samer varit utsatta för genom historien, och alltjämt upplever.

Denna nya rapport, om hur människor i Sverige bedömer sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia, visar att de flesta uppfattar sina kunskaper som förhållandevis låga.

Ett glädjande resultat är att det hos många finns en positiv inställning till politiska initiativ att skapa historisk rättvisa. I dag finns det en stor vilja hos de styrande att undersöka och klarlägga historiska kränkningar, och flera initiativ har redan tagits.

Med rapporten hoppas vi kunna bidra till en diskussion om det aktuella läget och behovet av kunskapshöjande insatser när det gäller de nationella minoriteternas historia och att på så vis bidra till måluppfyllelsen av den svenska minoritetspolitiken.

Caroline Källner

Caroline Källner
Tf överintendent vid Forum för levande historia

Sammanfattning

Denna rapport redovisar huvudresultaten av en webbaserad nationellt representativ enkätundersökning som Kantar Sifo genomförde våren 2020 på uppdrag av Forum för levande historia (FLH) och som 3 101 personer besvarade. Syftet är att beskriva den svenska allmänhetens uppfattning om de egna kunskaperna om de svenska nationella minoriteternas historia samt dess uppfattning om politiska initiativ till att skapa ”historisk rättvisa”, det vill säga olika politiska initiativ att på något sätt kompensera för övergrepp mot och kränkningar av enskilda och grupper i det förflutna. Exempel på sådana initiativ utgör offentliga ursäkter, sanningskommissioner och vitböcker, samt återlämnande av egendom eller ekonomisk kompensation.

Undersökningen utgår ifrån tre frågeställningar:

- Hur skattar den svenska allmänheten sina kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia, och finns det i detta avseende skillnader mellan de olika minoriteterna?
- Vilken är den allmänna inställningen till politiska initiativ att skapa ”historisk rättvisa”?
- Finns det något samband mellan personers skattning av sina egna kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia och deras principiella inställning till sådana initiativ?

Undersökningens huvudresultat är följande. De flesta respondenter skattar sina kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia som relativt bristfälliga. 49 procent anger att deras kunskaper om tornedalingarnas historia är mycket dåliga. 32 procent ger samma svar för de svenska romernas och resandenas historia, 26 procent för de svenska judarnas samt Sverigefinnarnas historia och 23 procent för de svenska samernas historia. Det finns likväl vissa skillnader mellan de olika minoriteterna när det gäller den skattade kunskapsnivån om deras historia. Mest känd är samernas historia och mest okänd är tornedalingarnas historia.

Ser vi till den allmänna självskattade kunskapsnivån i avseende på de nationella minoriteternas historia går det att finna några statistiskt säkerställda samband med olika bakgrundsfaktorer:

- Yngre personer skattar sina kunskaper som lägre än vad äldre gör.
- Personer med universitets- eller högskoleexamen skattar sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia som högre än vad de med enbart grundskole- eller gymnasieexamen gör.
- Personer med ett större intresse för historia är mer benägna att skatta sina kunskaper om de svenska minoriteternas historia som goda.
- Personer som är bosatta i norra Sverige är mer benägna att ange att de har goda kunskaper om de nationella minoriteternas historia.

- Personer som har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet är mer benägna än övriga att skatta sina kunskaper om de svenska minoriteternas historia som goda.

Vad gäller synen på politiska försök att skapa ”historisk rättvisa” visar undersökningen att något mer än hälften av de tillfrågade är positivt inställda till sådana historiepolitiska initiativ. 22 procent har valt svarsalternativet ”mycket positiv” och 34 procent ”ganska positiv”. 25 procent har svarat ”varken negativ eller positiv”, 8 procent ”ganska negativ” och endast 3 procent ”mycket negativ”. 8 procent har inte kunnat ta ställning, utan har valt svarsalternativet ”tveksam/vet ej”. Även för denna fråga går det att finna samband med olika bakgrundsfaktorer:

- Kvinnor är mer benägna än män att inta en positiv hållning till sådana initiativ.
- Personer i den yngsta åldersgruppen är mindre benägna att svara ”mycket positiv” än övriga respondenter, och mer benägna att välja svarsalternativet ”tveksam/vet ej”.
- Personer med universitets- eller högskoleexamen är mer benägna än övriga att vara negativt inställda till försök att skapa ”historiska rättvisa”.
- Personer bosatta de norra delarna av landet är mer benägna att svara ”mycket negativ”/”ganska negativ” än vad personer är som är bosatta i övriga delar av landet.
- Personer som är bosatta i förvaltningsområdet för samiska är mer benägna än övriga respondenter att välja svarsalternativet ”mycket positiv”.
- Personer som i politiskt avseende står till höger är mer kritiska till försök att skapa ”historisk rättvisa” än personer som säger sig vara något eller klart till vänster.
- Det finns ett positivt samband mellan att vara mycket intresserad av historia och svaret ”mycket/ganska negativ”, men även ett positivt samband mellan att vara mycket intresserad av historia och välja svarsalternativet ”mycket positiv”.
- Det finns det ett positivt samband mellan att på något sätt ha varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet och benägenheten att välja svaret ”mycket positiv”.
- Det finns ett samband mellan att skatta sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia som jämförelsevis goda och en större benägenhet att vara positivt inställd till försök att skapa historisk rättvisa.

Inledning

Denna rapport redovisar huvudresultaten av en webbaserad enkätundersökning som Kantar Sifo genomförde 2020 på uppdrag av Forum för levande historia (FLH).[1] Syftet är att beskriva den svenska allmänhetens uppfattning om de egna kunskaperna om de svenska nationella minoriteternas historia samt dess uppfattning om politiska initiativ till att skapa ”historisk rättvisa”. Bakgrunden är det arbete som myndigheten på uppdrag av regeringen bedrivit sedan 2015 att utbilda om olika former av rasism och intolerans i historien och idag.[2] I detta upplysningsarbete har bland annat de nationella minoriteternas situation uppmärksammats ur ett historiskt perspektiv och myndigheten har även tagit fram undervisningsmaterial för den svenska skolan på detta tema.

Rapportens disposition

Inledningsvis presenteras de styrande frågeställningarna i undersökningen. Därefter redovisas resultat från några tidigare undersökningar samt information om hur datainsamlingen har gått till. I rapportens huvudavsnitt redogörs för resultaten, först i avseende på självskattade kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia och sedan vad gäller inställningen till politiska försök att skapa ”historisk rättvisa”. Avslutningsvis kommer ett stycke där huvudresultaten diskuteras.

Frågeställningarna

Sveriges fem nationella minoriteter är judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, samiska och romani chib.[3] Dessa grupper har varit en del av befolkningen i Sverige under lång tid och de har även det gemensamt att de utgör grupper som har en uttalad språklig och/eller kulturell tillhörighet. Deras särskilda officiella status som nationella minoriteter sträcker sig dock inte längre tillbaka i tiden än drygt två decennier.

Sverige har undertecknat Europarådets konventioner till skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk som trädde i kraft 2000. Tio år senare kom en lag som sammanfattar de svenska minoriteternas rättigheter: Lag (SFS 2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Detta innebär att Sverige har förbundit sig att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer, och att personer som tillhör de nationella minoriteterna ska kunna använda och lära sig sina språk. Även

1 Professor Klas-Göran Karlsson och docent Erik Lundberg har läst och kommenterat ett första utkast till denna rapport. Deras insiktsfulla kommentarer har varit av stort värde för färdigställandet av texten och eventuella kvarstående oklarheter eller felaktigheter faller enbart på rapportförfattaren.

2 KU 2016/016727disk, 30 juni 2016.

3 Egentligen finns det flera samiska språk. Det finns också flera olika varieteter av meänkieli. De romska varieteterna brukar betraktas som dialekter inom ett språk. Alla omfattas av de rättigheter som gäller för de nationella minoritetsspråken.

språklagen (SFS 2009:600) betonar att samhället ska främja och skydda de nationella minoritetsspråken.

Från och med 2000 finns det särskilda förvaltningsområden där staten ger tre av minoriteternas (samer, sverigefinnar och tornedalingar) språk och kulturer ett särskilt starkt skydd. Sedan 2011 kan kommuner själva ansöka om att få ingå i förvaltningsområdena för ett eller flera av dessa minoritetsspråk. Kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena erhåller ett ekonomiskt stöd från staten för att på olika sätt främja minoriteternas språk och kulturer. I förvaltningsområdena har dessutom den som talar finska, meänkieli eller samiska rätt att använda språket i sina kontakter med myndigheter, samt få tillgång till förskola och äldreomsorg på språken. Det finns inga särskilda förvaltningsområden för jiddisch och romska eftersom de inte anses ha en särskild historisk koppling till vissa geografiska platser i Sverige. Alla myndigheter har dock enligt minoritetslagen ett ansvar att främja och skydda samtliga nationella minoriteters språk och kulturer i hela landet. Samtliga regioner och kommuner är även skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Under de sista decennierna har även det förflutna hamnat i fokus för minoritetspolitiken. Vi kan till exempel se detta i skolans läroplaner. I läroplanen för grundskolan (Lgr 11) stipuleras att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola ”har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia”.[4] Kunskapskraven gällande de nationella minoriteterna preciseras ytterligare i kursplanerna för historia, samhällskunskap och svenska. Bland det centrala innehållet för historieämnet i åk 7–9 finns ” [h]istoriska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige”. Även läroplanen för gymnasieskolan (Lgy11) slår fast att skolan har ansvar för att eleverna efter examen ” har kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia)”.[5] I den kommande läroplanen för grundskolan (Lgr22) har undervisningen om de nationella minoriteterna, inklusive det historiska perspektivet, samlats i ämnet samhällskunskap för att möjliggöra ett helhetsgrepp. Samtliga nationella minoriteter nämns dessutom i Lgr22 i det centrala innehållet för mellanstadiet.[6] Detta till trots hörs det ibland varnande röster för att inte minst historieundervisningen brister när det kommer till att förverkliga dessa mål.[7] Det

4 https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet [2021-08-31].

5 https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan [2021-08-31].

6 https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/andrade-laroplaner-och-kursplaner-hosten-2022/nationella-minoriteter-i-kursplanerna [2021-09-07].

7 Se, till exempel, ”Nationella minoriteter glöms bort i historieundervisning”, Sveriges Radio 26 april 2017, https://sverigesradio.se/artikel/6681450.

finns även olikheter i vilken utsträckning och omfattning som svenska läromedel behandlar de svenska minoriteterna och deras historia, och det förefaller som läromedelsförfattarna främst har utgått från läroplanens (Lgr 11) kursplaner och inte beaktat direktiven i dess inledande kapitel.[8] Det har även hävdats att den svenska befolkningen i stort saknar kunskaper om de nationella minoriteternas historia.[9]

Vi vet emellertid inte ifall den svenska allmänheten delar denna uppfattning. Är det så att de flesta vuxna svenskar upplever att de saknar kunskaper om de nationella minoriteternas historia? Finns det skillnader i avseende på vilken minoritet det gäller? Den första frågeställningen är därför:

- Hur skattar den svenska allmänheten sina kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia, och finns det i detta avseende skillnader mellan olika minoriteter?

När de nationella minoriteternas historia har förekommit i samhällsdebatten har det ofta handlat om diskriminering, rasism och olika övergrepp från statsmaktens/majoritetssamhällets sida.[10] Under senare år har frågan även gjorts till en del av den svenska minoritetspolitiken, vilket bland annat har tagit sig uttryck i att regeringen 2020 gav Sametinget medel till en sanningskommission ”som ska belysa och bidra till ökad kunskap om de oförrätter som det samiska folket har utsatts för genom historien”.[11] Samma år tillsatte regeringen även en sannings- och försoningskommission ”för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset ska utreda den assimileringspolitik som bedrevs av svenska staten under 1800- och 1900-talen samt verka för att minoritetens historiska erfarenheter synliggörs”.[12] Dessa beslut har emellertid föregåtts av andra initiativ till att försöka skapa ”historisk rättvisa”, till exempel den särskilda lag om ersättning till steriliserade som antogs i maj 1999 och åtföljdes av en offentlig ursäkt, samt lagen om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga som antogs 2012 och också åtföljdes av en offentlig ursäkt.[13] 2014 publicerade regeringen även vitboken *Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*.[14] Svenska kyrkan, som fram till år 2000 var en del av staten, publicerade

8 Anna Johnsson Harrie, *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*, Stockholm: Forum för levande historia (2016); Lina Spjut, ” Nationella minoriteter i grundskolans läromedel 2011–2019” *Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education*, No 4 (2020).

9 ”Låga kunskaper en fara. Svenskar vet förbluffande lite om landets fem nationella minoriteter. Det visar en helt ny Novus-undersökning som UR låtit ta fram”, *Uppsala Nya Tidning* 15 mars 2018.

10 För en översikt av den svenska historiska forskningen kring övergrepp, rasism och diskriminering mot de nationella minoriteterna se Martin Ericsson, *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige – en analyserande kunskapsöversikt,* Stockholm: Forum för levande historia (2016).

11 https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/06/sametinget-far-medel-for-en-forankrings-process-infor-kommande-sanningskommission/ [2021-08-31].

12 https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2020/03/dir.-202029/ [2021-08-31].

13 För en analys av dessa processer se Malin Arvidsson, *Att ersätta det oersättliga. Statlig gottgörelse för ofrivillig sterilisering och vanvård av omhändertagna barn*, Örebro Studies in History 18, Örebro: Örebro universitet (2016).

14 https://www.regeringen.se/49baf8/contentassets/eaae9da200174a5faab2c8cd797936f1/den-morka-och-okanda-historien---vitbok-om-overgrepp-och-krankningar-av-romer-under-1900-talet-ds-20148 [2021-09-06].

därtill 2016 en omfattande vitbok som behandlade olika aspekter av de historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna.[15]

Ovannämnda initiativ måste förstås som en del av en internationell trend, snarare än som någonting unikt svenskt. Med rötterna i det andra världskrigets efterdyningar, men med en verklig start på 1990-talet, har regeringar i många länder initierat olika slags politiska initiativ för att i någon mån försöka gottgöra för övergrepp i det förflutna. Vanligt i dessa sammanhang är olika former av offentliga ursäkter, sanningskommissioner och särskilda ekonomiska ersättningar, liksom restitution av egendom.[16] I länder som genomgått en övergång från diktatur till demokrati har det även varit vanligt med olika former av ”övergångsrättvisa” som till exempel kan ta sig uttryck såsom att rensa ut belastade individer från statsapparaten och i olika grad förbjuda eller försvåra för personer med ett belastat förflutet att uppbära politiska uppdrag.

Den uttalade tanken bakom sådana initiativ är ofta inte endast att kompensera för förflutna oförrätter, utan vanligen även att de ska leda till någon slags försoning och förbättrad samvaro mellan olika grupper i framtiden. Ett exempel gavs av ärkebiskop Antje Jackelén i förordet till ovannämnda vitbok: ” Ska det verkligen vara nödvändigt att gräva upp gamla oförrätter och hänga ut gångna tiders aktörer på det har viset? De gjorde väl så gott de kunde!? Ja, det är nödvändigt att gräva upp gamla orättvisor för att granska vad som hände och varför. Utan detta går det inte att nå fram till upprättelse och försonande relationer”.[17]

En del forskare som studerat fenomenet med ”historisk rättvisa” har varit åtminstone försiktigt positiva.[18] Andra har varit mer tveksamma. Nyligen har sociologen Lea David varnat för att alltför mycket minnespolitik till och med kan förvärra situationen i vissa konfliktfyllda sammanhang, snarare än att leda till försoning.[19] Experimentell psykologisk forskning har påvisat att denna typ av historiepolitiska interventioner inte med någon nödvändighet leder till försoning eller förbättrade relationer mellan grupper, eftersom de är påverkade av olika socialpsykologiska mekanismer. Personer som kraftigt identifierar sig med en grupp kan till exempel reagera negativt på att denna framställs som en förövare i det förflutna, något som inte endast gör att de inte tar till sig informationen, utan till och med kan öka deras negativa attityder till den grupp som utgör offer-

15 https://www.svenskakyrkan.se/forskning/vitboken#antologi [2021-09-06].

16 Se, till exempel, Elazar Barkan, *The guilt of Nations. Restitution and Negotiating Historical Injustices*, New York & London: W.W.Norton & Company (2000); Jennifer Lind, *Sorry States. Apologies in International Politics*, Ithaca & London: Cornell University Press (2010); Regula Ludi, *Reparations for nazi victims in postwar Europe*, New York: Cambridge University Press (2012); Janna Thompson, *Taking Responsibility for the Past. Reparation and Historical Justice*, Cambridge: Polity Press (2002); John Torpey, *Making Whole What Has Been Smashed. On Reparations Politics*, Cambridge & London: Harvard University Press (2006); Danielle Celermajer, *The Sins of the Nation and the Ritual of Apologies*, New York: Cambridge University Press (2009) och Göran Collste, *Historisk rättvisa. Gottgörelse i en postkolonial tid*, Daidalos: Göteborg (2018).

17 Antje Jackelén, ”Förord” i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red) *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna. En vetenskaplig antologi*, Band 1, Skellefteå: Artos & Norma Bokförlag (2016) s. 11.

18 Se, till exempel Barkan (2000), Celermajer (2009) och Collste (2018).

19 Lea David, *The Past Can't Heal Us. The Dangers of Mandating Memory in the Name of Human Rights*, Cambridge & New York: Cambridge University Press (2020).

gruppen i den historiska berättelsen.[20] Bland historiker har det dessutom ofta uttryckts en oro för att denna slags politiska initiativ riskerar att göra att strukturella förklaringar av historiska fenomen kommer att bli eftersatta till förmån för frågor om individuell och kollektiv skuld, samt att de riskerar att skada den historievetenskapliga forskningens självständighet och legitimitet.[21] Med Klas-Göran Karlssons ord ställs här ett ”vetenskapligt historiebruk” mot ett ”politiskt-pedagogiskt historiebruk”.[22]

Hur ställer sig den svenska allmänheten principiellt till detta slag av politiska initiativ och finns det något samband mellan hur människor skattar sina kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia och hur de rent allmänt ser på försök att skapa ”historisk rättvisa”? I kunskapsundersökningen 2020 (se nedan) visade det sig att personer med större kännedom om de nationella minoriteterna även var mer positivt inställda till att samhället stödjer bevarandet av deras kulturer och språk.[23] Är det så att personer som anser sig ha goda kunskaper om de nationella minoriteternas historia också är mer positivt inställda till strävanden att skapa ”historisk rättvisa”? Den andra och tredje frågeställningen är:

- Vilken är den allmänna inställningen bland vuxna personer i Sverige till politiska initiativ att skapa ”historisk rättvisa”?
- Finns det något samband mellan personer skattning av sina egna kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia och deras principiella inställning till sådana initiativ?

Tidigare studier

Vid tre tillfällen, 2010, 2015 och 2020, har undersökningar försökt mäta den svenska befolkningens kännedom om och attityd till bevarandet av de nationella minoriteternas språk och kulturer. I dessa har respondenterna fått uppge ifall de känner till något eller några av de nationella

20 Det finns numera en ganska omfattande litteratur på området. Se, till exempel, Bertjan Doosje, Nyla R. Branscombe, Russell Spears & Antony S. R. Manstead, “Guilty by Association: When One’s Group Has a Negative History” Vol. 75, No. 4 Journal of Personality and Social Psychology (1998) och av samma författare “Antecedents and Consequences of Group-Based Guilt: The Effects of Ingroup Identification” Vol. 9, No. 3 *Group Processes & Intergroup Relations* (2006); “Nuestra Culpa: Collective Guilt and Shame as Predictors of Reparation for Historical Wrongdoing” Vol. 94, No. 1 *Journal of Personality and Social Psychology* (2008); de olika bidragen i *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 4, No. 1 (2010); Simona Lastrego & Laurent Licata, ”Should a country’s leaders apologize for its past misdeeds?’ An analysis of the effects of both public apologies from a Belgian official and perception of Congolese victims’ continued suffering on Belgians’ representations of colonial action, support for reparation, and attitudes towards the Congolsese” 25:1 *Revista de Psicología Social* (2010); Laurent Licata , Olivier Klein , Wafaa Saade , Assaad E. Azzi and Nyla R. Branscombe, ” Perceived Out-Group (Dis)Continuity and Attribution of Responsibility for the Lebanese Civil War Mediate Effects of National and Religious Subgroup Identification on Intergroup Attitudes”, *Group Processes & Intergroup Relations* (2011); Jenny Roth, Michaela Huber, AnnKatrin Juenger & James H. Liu, “It’s about Valence: Historical Continuity or Historical Discontinuity as a Threat to Social Identity”, Vol. 5, No. 2 *Journal of Social and Political Psychology* (2017); Katarzyna Hamer, Marta Penczek & Michał Bilewicz, “ Between universalistic and defensive forms of group attachment. The indirect effects of national identification on intergroup forgiveness “, Vol. 131, *Personality and Individual Differences* (2018).

21 Se diskussionen i Arvidsson (2016) s. 25–27 och där anförd litteratur.

22 Klas-Göran Karlsson, “Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv” i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.) *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, Lund: Studentlitteratur (2014) s. 73–78.

23 Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sámediggi, *Nationella minoriteter 2020. Vad vet Sveriges befolkning om dem?* (2021) s 25.

minoritetsspråken och i de två senaste undersökningarna även om de kan namnge en eller flera av de nationella minoriteterna. I 2020 års undersökning, som alltså ägde rum samma år som enkäten som ligger till grund för denna studie genomfördes, kunde 77 procent av de tillfrågade nämna minst en av de fem nationella minoriteterna. Det var en ökning med elva procentenheter sedan mätningen 2015. I den senaste undersökningen kunde även 74 procent namnge minst ett av de fem nationella minoritetsspråken och 83 procent ansåg att det är ”ganska viktigt” eller ”mycket viktigt” att samhället ger stöd till bevarandet av de nationella minoritetsspråken och minoritetskulturerna. [24]

Därutöver publicerade Utbildningsradion 2018 resultat från en undersökning som man hade låtit Novus ta fram om svenska allmänhetens kunskaper om de nationella minoriteterna och deras historia. Den visade att närmare fyra av tio tillfrågade inte visste hur många erkända nationella minoriteter det finns i Sverige. 95 procent saknade kunskap om vilka de fem minoritetsspråken är. 70 procent visste inte om att romer funnits i Sverige i minst 500 år och 88 procent saknade kunskap om att judar i Sverige fick, i stort sett, samma medborgerliga rättigheter som andra år 1870. Däremot var det en majoritet som visste att samer är Sveriges urfolk, att det har funnits förbud att använda sitt minoritetsspråk i svenska skolor och att man i Sverige har utfört skallmätningar i samband rasbiologisk forskning.[25]

Datainsamling

Undersökningen bygger på webbintervjuer med 3101 personer i åldrarna 18–84 år i Kantar Sifo :s stora Sverigepanel. Informationen samlades in under perioden 13 och 25 mars 2020 och Kantar Sifo beräknade därefter vikter. Felmarginalen är beräknad till +/- 1,8% vid utfallet 50/50 och +/- 1,4% vid utfallet 80/20.

24 Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sámediggi, *Nationella minoriteter 2020. Vad vet Sveriges befolkning om dem?* (2021).

25 https://www.mynewsdesk.com/se/utbildningsradio/pressreleases/ny-novus-undersoekning-mycket-laag-kunskap-om-sveriges-nationella-minoriteter-2448310 [2021-02-23].

Kunskaper om minoriteternas historia

Respondenterna ombads skatta sina kunskaper om de olika svenska nationella minoriteternas historia på en skala med fem svarsalternativ: mycket dåliga, ganska dåliga, ganska bra, mycket bra samt tveksam/vet ej. De övergripande resultaten visas i figur 1.

Det är tydligt att de flesta skattar sina kunskaper om de svenska nationella minoriteternas historia som relativt dåliga. 49 procent anger att deras kunskaper om tornedalingarnas historia är mycket dåliga. Motsvarande andel är 32 procent för de svenska romernas och resandenas historia, 27 procent för de svenska judarnas historia, 26 procent beträffande Sverigefinnarnas historia, samt 23 procent för de svenska samernas historia. Det är få som ser sina kunskaper som mycket goda i avseende på någon av de fem minoriteternas historia. 3 procent har angett sina kunskaper som ”mycket bra” när det gäller de svenska samernas, Sverigefinnarnas och de svenska judarnas historia. Endast 1 procent av respondenterna har valt detta svarsalternativ för de svenska romernas och resandenas historia eller för tornedalingarnas historia.

Likväl finns det vissa skillnader mellan de olika minoriteterna när det gäller den skattade kunskapsnivån om deras historia. För att tydliggöra dessa visas i tabell 1 ett balansmått som är konstruerat genom att lägga samman andelarna som svarat ”ganska bra” och ”mycket bra” och därefter subtrahera svaren ”ganska dåliga” och ”mycket dåliga”. De som svarat

Figur 1 **Respondenternas skattning av sina kunskaper om ett antal historiska ämnen (procent).**

Kommentar: Totalt antal svar = 3 101. Vägda data.

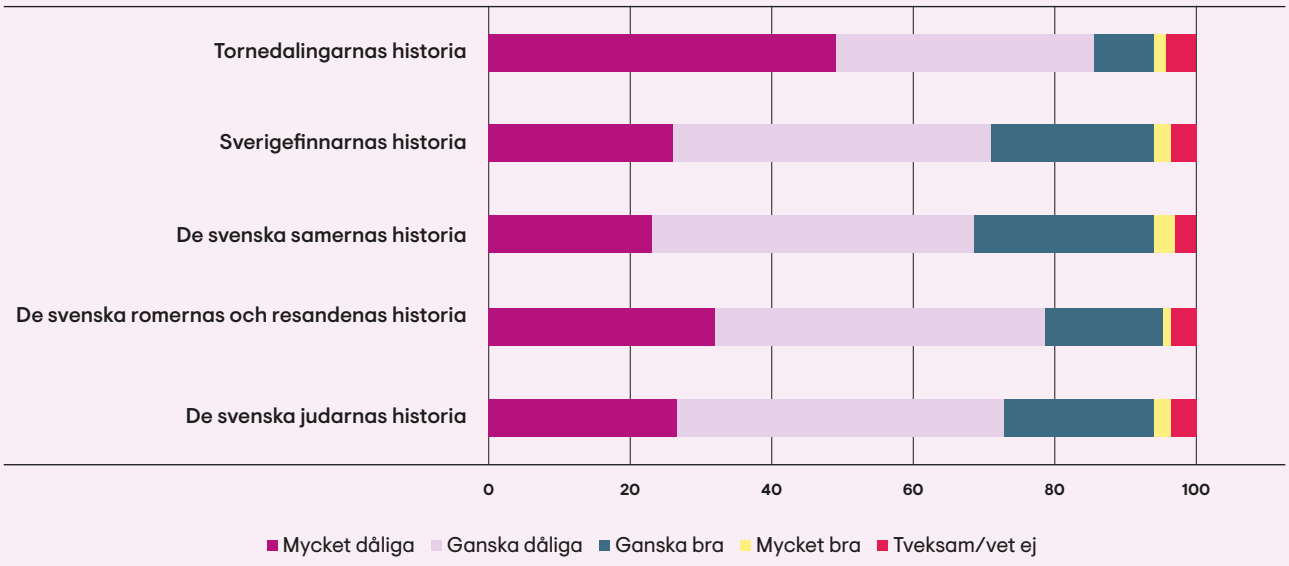

Tabell 1. Balansmått för respondenternas skattning av sina kunskaper om ett antal historiska ämnen

Ämnesområde	Balansmått
De svenska samernas historia	-42
Sverigefinnarnas historia	-47
De svenska judarnas historia	-51
De svenska romerna och resandenas historia	-64
Tornedalingarnas historia	-79

Kommentar: Totalt antal svar = 2 957–3 032. Vägda data. De som har svarat tveksam/vet ej ingår inte i analysen, utan endast de som har en uppfattning i frågan.

”tveksam/vet ej” har däremot exkluderats ur analysen. Om alla respondenter som har en uppfattning i frågan skulle ha svarat att de har mycket eller ganska dåliga kunskaper skulle värdet vara -100 medan det skulle vara 100 ifall samtliga i denna grupp istället skulle skatta sina kunskaper som ganska eller mycket goda.

Av tabellen framgår det tydligt att det finns en relativt stor spridning i den självskattade kunskapsnivån, från de svenska samernas historia som 29 procent av dem som har uttryckt en uppfattning i frågan anser sig ha ganska eller mycket bra kunskaper om till tornedalingarnas historia där endast 10 procent ger något av dessa svar.

Det finns likväl någorlunda starka samband mellan hur personer har svarat på de fem frågorna. En explorativ faktoranalys pekar på att svaren på alla fem frågorna laddar på en och samma bakomliggande faktor.[26] Det har därför varit möjligt att slå samman svaren på frågorna till ett kunskapsindex som löper från 1 till 4.[27] Om en person har svarat ”mycket dåliga” på alla fem frågorna får hen värdet 1 medan en person som istället har svarat ”mycket bra” på alla fem frågorna erhåller värdet 4. I figur 2 visas hur de 2 913 respondenter som ingår i indexet fördelar sig på detsamma. Som förväntat är svarsdistributionen skev med en tyngdpunkt åt vänster i figuren, det vill säga åt de lägre värdena i indexet.[28] Nästan 12 procent av respondenterna ligger på värdet 1 och har alltså skattat sina

26 I en faktoranalys försöker man finna eventuella ej observerbara bakomliggande faktorer genom att studera de samband som föreligger mellan olika observerade variabler. Ett annat sätt att beskriva det är att faktoranalys strävar att slå samman variabler till faktorer som beskriver data så bra som möjligt. Faktoranalysen väljer ut de faktorer som förklarar mest av variationen i datamaterialet. För varje faktor anges ett egenvärde som är ett mått på hur mycket av den totala variationen som den förklarar. Genom så kallad rotering försöker man att skapa en lösning så att varje variabel så mycket som är möjligt endast laddar på en faktor, vilket gör analysen mer lättolkad.

27 Tveksam/vet ej- svar exkluderades vid skapandet av indexet. Cronbachs Alpha = 0,847, vilket är acceptabelt.

28 Av denna anledning har indexet logaritmerats i samband med regressionsanalysen.

Figur 2 **Respondenternas fördelning på kunskapsindexet (procent)**

Kommentar: Totalt antal svar = 2 913. Vägda data.

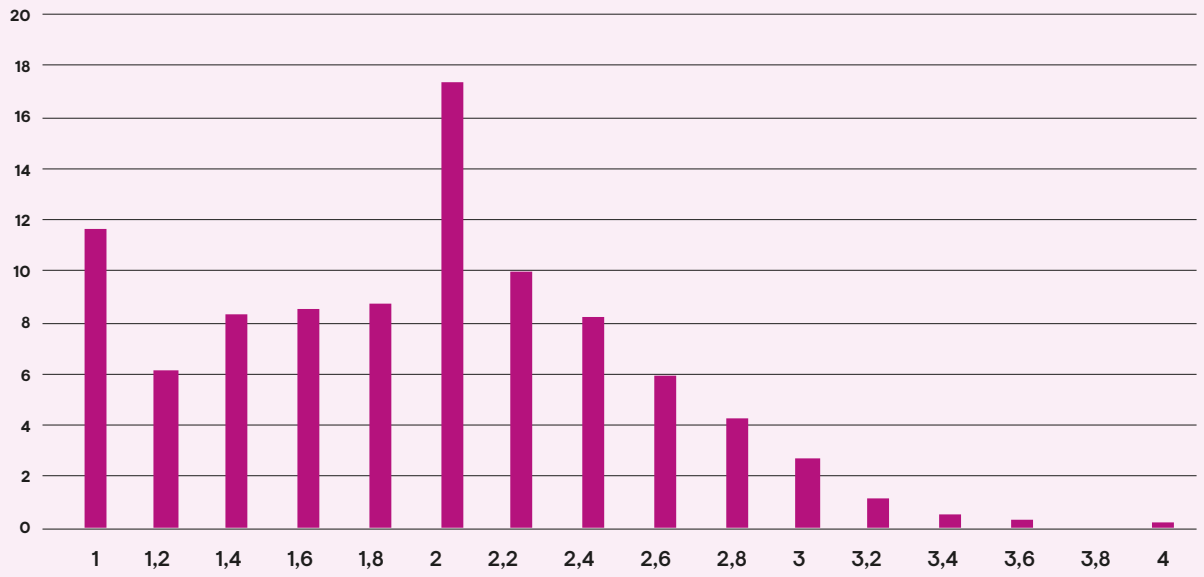

kunskaper som ”mycket dåliga” i avseende på alla fem nationella minoriteters historia. Endast 2 promille av svarspersonerna ligger i stället på indexets högsta värde, 4, vilket innebär att de har svarat att de har ”mycket bra” på alla frågorna. Medelvärdet är 1,909 med standardavvikelsen 0,594.

Vi kan nu ta analysen ytterligare ett steg vidare genom att undersöka om det finns några samband mellan placeringen på kunskapsindexet och några bakgrundsfaktorer som har bedömts vara intressanta i sammanhanget. Detta görs genom att jämföra medelvärdena för olika grupper. Genom variansanalys (ANOVA) och post hoc-tester (Tukey) kan vi undersöka vilka skillnader i medelvärden som är statistiskt säkerställda och vilka som kan vara orsakade av slumpen. För att undersöka enskilda bakgrundsfaktorers påverkan på placeringen på kunskapsindexet har även en multivariat OLS-regressionsanalys genomförts. Denna gör att man kan undersöka vilka samband mellan en bakgrundsfaktor och placeringen på indexet som kvarstår när man tar hänsyn till effekten av de andra bakgrundsfaktorerna som ingår i analysen. Det skulle ju till exempel kunna vara så att observerade skillnader mellan kvinnor och män egentligen handlar om olika grad av utbildningsnivå i dessa två grupper. I en regressionsanalys kan vi med en viss sannolikhet ”rensa bort” denna påverkan och se om faktorns påverkan på svaret kvarstår när vi kontrollerar för inverkan av andra faktorer.

Kön

I svenska undersökningar från 2015 och 2020 har det visat sig att kvinnor är mer positivt inställda än vad män är till att samhället ska ge stöd till bevarandet av de nationella minoriteternas språk och kultur.[29] Det går emellertid inte att finna någon statistiskt säkerställd motsvarande skillnad mellan hur kvinnor och män skattar sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia.

Ålder

Det finns anledning att förvänta sig att ålder kan ha en betydelse för skattningen av de egna kunskaperna. Skolundervisning om de nationella minoriteternas historia har varit en obligatorisk del av läroplanen sedan 2000, och temat förekom, om än med en något svagare formulering redan i kursplanerna från 1994.[30] Det vore därför rimligt att förvänta sig att yngre personer skulle skatta sina kunskaper som högre än vad äldre respondenter gör. Det visar sig emellertid att ett genomgående drag är att yngre personer tvärtom skattar sina kunskaper som lägre, jämfört med de äldre personerna i undersökningen. Sambandet är statistiskt säkerställt och kvarstår under kontroll för andra faktorer.

Utbildningsnivå

Det finns goda skäl att anta att en högre utbildningsnivå skulle öka människors benägenhet att göra en högre skattning av de egna kunskaperna om de nationella minoriteternas historia. Personer med universitets- eller högskoleexamen visar sig också vara mer benägna än de med enbart grundskoleexamen att skatta sina kunskaper som högre. Däremot går det inte att finna en statistiskt säkerställd skillnad mellan dem som enbart har grundskoleexamen och dem som även har en examen från gymnasiet.

Politisk hållning

Politisk hållning på en vänster-höger-skala förefaller inte ha någon större påverkan på hur personer skattar sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia. Respondenter som uppger att de är ”varken vänster eller höger” tenderar att skatta sina kunskaper som lägre än dem som svarat att de är ”klart till vänster”. I övrigt finns det inga statistiskt säkerställda samband i avseende på politisk hållning.

---

29 Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sámediggi, *Nationella minoriteter 2020. Vad vet Sveriges befolkning om dem?* (2021) s 25.

30 Skolverket, *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94: gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda* (Stockholm 2006); Skolverket, *Lgr11 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2019* (Stockholm 2019).

Intresse för historia

Respondenternas intresse för historia är av betydligt större betydelse för hur de skattar sina kunskaper. Det finns genomgående relativt starka positiva samband mellan ett större intresse för historia och benägenheten att ranka sina kunskaper om de svenska minoriteternas historia som goda. Sambandet kvarstår under kontroll för andra bakgrundsfaktorer. Detta samband är inte särskilt förvånande, utan är i linje med vad man har skäl att förvänta sig.

Boendeort

Eftersom de svenska nationella minoriteternas historia i någon mån har olika regional förankring i det territorium som utgör dagens Sverige har även respondenternas boendeort inkluderats i analysen. Regressionsanalysen visar att personer som är bosatta i norra Sverige är mer benägna än de som bor i Göteborgsområdet att ange att de har goda kunskaper om de nationella minoriteternas historia. Däremot saknas statistiskt säkerställda skillnader mellan övriga regioner.

Förvaltningsområden

I undersökningen 2020 om svenskars allmänna kännedom om existensen av de nationella minoriteterna fanns det ett generellt samband mellan en högre kännedom om dessa och egenskapen att vara bosatt i ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska. I föreliggande undersökning finns det en statistiskt säkerställd skillnad i medelvärde mellan dem som är bosatta i ett förvaltningsområde och övriga respondenter. Denna skillnad förlorar emellertid sin statistiska signifikans när vi kontrollerar för andra bakgrundsfaktorer i en regressionsanalys.

Kontakt med Forum för levande historias verksamhet

Denna bakgrundsfaktor går självfallet inte att knyta till vare sig teoretiska utgångspunkter eller till tidigare forskning. Den har emellertid inkluderats, eftersom den kan ge en grov indikation på en eventuell koppling mellan myndighetens verksamhet och högre självskattade kunskaper om de nationella minoriteternas historia. Det ska understrykas att ett samband inte är det samma som kausalitet. Personer som har ett intresse för de nationella minoriteternas historia kan till exempel tänkas även ha ett allmänt intresse för de frågor som FLH arbetar med och därför ha varit i kontakt med myndigheten.

För att ta reda på detta har ett antal frågor ställs om personen har varit i kontakt med Forum för levande historia via myndighetens webbplats, Facebook, besök till utställningar, föreläsningar eller publika samtal, genom att läsa rapporter eller andra publikationer publicerade av myndigheten, besök till myndigheten i samband med utbildningar eller i arbetet, eller som en restpost på annat sätt. Respondenter som har svarat ja för ett eller flera av dessa initiativ har i analysen kodats som att de har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet. Därtill finns svarsalternativen ”Nej, jag har inte varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet” och ”Tveksam/vet ej”. Analysen visar på ett jämförelsevis starkt och statistiskt säkerställt samband mellan att uppge att man har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet och en högre skattning av de egna kunskaperna om de svenska nationella minoriteternas historia.

Inställningen till ”historisk rättvisa”

Frågan som ställdes var allmänt och principiellt formulerad och berörde inte något särskilt fall eller land: ”*I många länder har regeringar strävat efter att gottgöra olika grupper för övergrepp, kränkningar i det förflutna genom offentliga ursäkter, sanningskommissioner och särskilda ekonomiska ersättningar. Vad är din allmänna inställning till sådana försök att skapa ’historisk rättvisa’*?” Sex svarsalternativ var möjliga: ”Mycket negativ”, ”Ganska negativ”, ”Varken positiv eller negativ”, ”Ganska positiv”, ”Mycket positiv”, samt ”Tveksam/vet ej ”.

Som framgår av figur 3 är något mer än hälften av de tillfrågade positivt inställda till sådana historiepolitiska handlingar. 22 procent har valt svarsalternativet ”mycket positiv” och 34 procent ”ganska positiv”, 25 procent har svarat ”varken negativ eller positiv”, 8 procent ”ganska negativ” och endast 3 procent ”mycket negativ”. 8 procent har valt att inte ta ställning, utan har valt svarsalternativet ”tveksam/vet ej”.

Även i detta fall kan det vara av intresse att undersöka eventuella samband med de bakgrundsfaktorer som inkluderades i analysen av respondenternas skattning av sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia. Därtill ska vi undersöka om det finns ett samband mellan denna skattning och hur man ser på ”historisk rättvisa”. I analysen har svaren ”mycket negativ” (97 respondenter) och ”ganska negativ” (237 respondenter) slagits samman till en svarskategori. För att undersöka om sambanden mellan svaren och olika bakgrundsfaktorer kvarstår när man

Figur 3

Figur 3. Respondenternas svar på frågan ”Vad är din allmänna inställning till sådana försök att skapa ’historisk rättvisa’?” (procent)

Kommentar: Vägda data. Totalt antal svar = 3 101.

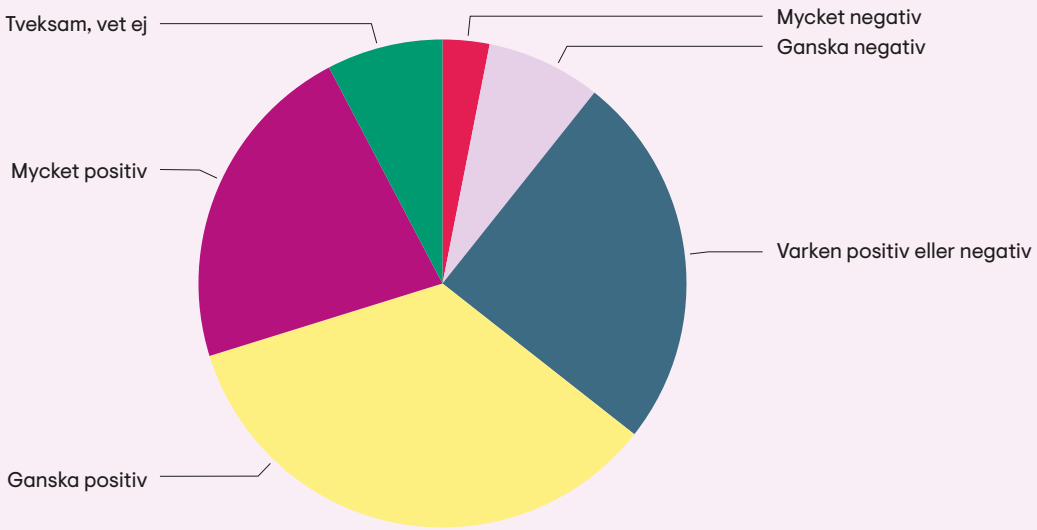

tar hänsyn till andra faktorer har en serie multivariabla binära logistiska regressionsanalyser genomförts (se tabellbilagan för resultatredovisning).

Kön

Det finns könsskillnader i benägenheten välja svarsalternativ. Män är mer benägna att svara ”mycket negativ”/”ganska negativ”. Sammanlagt har 16 procent av männen valt detta svar jämfört med 6 procent av kvinnorna. Oddset är 2,8 gånger högre att en man ska välja ”mycket eller ganska negativ” som svar på frågan än att en kvinna ska göra det. Män är också något mer benägna än kvinnor att välja svarsalternativet ”varken negativ eller positiv” (28 procent av männen jämfört med 22 procent av kvinnorna) och mindre benägna att svara ”mycket positiv”. 28 procent av de kvinnliga respondenterna har valt svaret ”mycket positiv”, medan endast 16 procent av de tillfrågade männen har gjort detsamma. Oddset är dubbelt så högt att en kvinna ska svara ”mycket positiv” som att en man ska göra det. [31]

Ålder

Ålder har en begränsad inverkan på benägenheten att föredra ett visst svarsalternativ. Personer i den yngsta åldersgruppen är dock mindre benägna än övriga att svara ”mycket positiv”. 26 procent av svarspersonerna som är äldre än 65 år har svarat ”mycket positiv” medan 16 procent av dem i åldersgruppen 18–29 år, 22 procent av dem mellan 30–49 år och 23 procent av dem mellan 50–64 år har valt samma svarsalternativ. Oddset för att någon som är 65 år eller äldre ska svara ”mycket positiv” är något mer än dubbelt så högt som att någon i åldersgruppen 18–29 år skulle göra det. [32] Personer i den yngsta åldersgruppen är även något mer benägna än övriga att välja svarsalternativet ”Tveksam/vet ej”.

Utbildningsnivå

Ser vi till utbildningsnivå går det att finna ett statistiskt säkerställt samband med svaret ”mycket/ganska negativ” och en högre utbildningsnivå. 6 procent av dem med enbart grundskoleexamen har valt detta svarsalternativ, jämfört med 12 procent av dem med gymnasieexamen och 11 procent av dem med universitets- eller högskoleexamen som högsta utbildningsnivå. Oddset för att någon med gymnasieexamen ska välja detta svar är omkring 1,6 gånger högre än att någon med enbart grundskoleutbildning ska göra det. Ser vi till personer med universitets- eller högskoleutbildning är oddset 1,8 gånger högre än vad det är för en person med enbart grundskoleexamen.

31 Detta baseras på en multivariat logistisk regressionsanalys som inkluderar samma variabler som dem som redovisas i tabellbilagan, men där män utgör referenskategori.

32 Detta baseras på en multivariat logistisk regressionsanalys som inkluderar samma variabler som dem som redovisas i tabellbilagan, men där åldersgruppen 18–29 år utgör referenskategori.

Boendeort

När det gäller sambanden med boendeort finns det en intressant skillnad mellan personer bosatta de norra delarna av landet och respondenterna som bor i den södra delen av Sverige. Personer i Norra Sverige, Norra Mellansverige, Östra Mellansverige och i Stockholmsområdet är mer benägna att svara ”mycket negativ”/”ganska negativ” än vad personer bosatta i Göteborgsområdet är. 15 procent av respondenterna i Norra Sverige har valt detta svarsalternativ, jämfört med till exempel 6 procent av dem som bor i Göteborgsområdet eller 9 procent av dem som bor i Malmöområdet. Oddset är 3,8 gånger så högt att någon i Norra Sverige svara på detta sätt än vad det är för personer bosatta Göteborgsområdet. Omvänt kan det konstateras att personer i Norra Sverige är mindre benägna än dem i Göteborgsområdet att svara att de är mycket positiva till politiska försök att skapa ”historisk rättvisa”. 27 procent av svarspersonerna boende i Malmöområdet har valt svarsalternativet ”mycket positiv” jämfört med 19 procent av dem som är bosatta i Norra Sverige. Oddset för att någon ska svara ”mycket positiv” är omkring 1,7 gånger högre om personen är bosatt i Norra Mellansverige, 2,1 gånger högre om personen bor i Östra Mellansverige, 2,2 gånger högre om hen bor i Stockholmsområdet, 3,1 gånger högre om hen bor i Västsverige, 2,5 gånger högre för någon bosatt i Göteborgsområdet och 2,8 gånger högre för en person bosatt i Malmöområdet än vad det är om personen är bosatt i Norra Sverige.[33]

Förvaltningsområden

Under kontroll för övriga bakgrundsfaktorer i en regressionsanalys visar det sig att det endast finns ett statistiskt säkerställt samband för dem som är bosatta i förvaltningsområdet för samiska. Dessa personer är mer benägna än övriga respondenter att välja svarsalternativet ”mycket positiv”. Oddset för att en person som är bosatt i förvaltningsområdet för samiska ska uppge att hen är mycket positiv till ”historisk rättvisa” är 2,4 gånger högre än vad det är för de övriga svarspersonerna. När det gäller förvaltningsområdena för meänkieli och finska saknas statistiskt säkerställda samband under kontroll för de övriga bakgrundsfaktorerna.

Politisk hållning

Det går att se ett tydligt samband mellan politisk hållning på en vänster-höger-skala och hur personer positionerar sig i denna fråga. Något förenklat kan det beskrivas som att personer som står långt till höger är mer kritiska till försök att skapa ”historisk rättvisa” och personer som befinner sig långt till vänster är mer positiva. Om vi ser till dem som har svarat att de är mycket eller ganska negativa kan det konstateras att endast 5 procent av dem som uppger att de står ”klart till vänster” har valt detta svar, jämfört med 13 procent av dem som står ”något till höger” och hela 24 procent av dem ”klart till höger”. Oddset för att någon ”klart

33 Detta baseras på en multivariat logistisk regressionsanalys som inkluderar samma variabler som dem som redovisas i tabellbilagan, men där Norra Sverige utgör referenskategori.

till höger” ska välja detta svar är 6,1 gånger högre än vad det är för en person som står ”klart till vänster”. Skillnaderna är lika tydliga i avseende på svaret ”varken negativ eller positiv”. 32 procent av dem som säger sig stå ”klart till höger”, 29 procent av dem som är ”något till höger” och 26 procent av dem som svarat att de är ”varken vänster eller höger” har använt detta svarsalternativ, jämfört med 13 procent av dem som anger att de är ”klart till vänster”. Oddset för att någon ”klart till höger” ska svara ”varken negativ eller positiv” är 3 gånger högre än vad det är för en person som är ”klart till vänster”. Ser vi sedan till dem som har svarat att de är mycket positiva kan vi konstatera att 40 procent av svarspersonerna som står ”klart till vänster” har valt detta svarsalternativ, jämfört med 17 procent av dem som uppger att de står ”något till höger” och 16 procent av dem som förklarar sig vara ”klart till höger”. Oddset är 3,8 gånger så högt att en person som säger sig vara ”klart till vänster” ska välja svarsalternativet ”mycket positiv” som att en person som uppger sig stå ”klart till höger” ska göra det.[34]

Historieintresse

Ser vi därefter till svarspersonernas historieintresse går det att se ett svagt positivt samband mellan att vara ganska eller mycket intresserad av historia och svaret ”mycket/ganska negativ”. 13 procent av dem som uppger att de är mycket intresserade av historia har valt detta svarsalternativ jämfört med 8 procent av dem som säger sig inte vara alls eller särskilt intresserade av historia. Oddset för att någon som är ganska eller mycket intresserad av historia ska välja detta svar är 1,6 gånger högre än vad det att någon som uppgett att hen är inte alls eller inte särskilt intresserad av historia ska göra det. Det finns emellertid även ett positivt samband mellan att vara mycket intresserad av historia och välja svarsalternativet ”mycket positiv”. 30 procent av dem som säger sig vara mycket intresserade av historia uppger att de är mycket positiva till försök att skapa ”historisk rättvisa”, jämfört med 17 procent av dem som uppger att de inte är alls eller särskilt intresserade av historia. Oddset för att någon i den förstnämnda gruppen ska välja detta svar är 1,5 gånger högre än vad det är för någon i den sistnämnda gruppen.

Kontakt med Forum för levande historias verksamhet

Forum för levande historia har egentligen aldrig bedrivit någon verksamhet som varit explicit inriktad på frågor kring ”historisk rättvisa”, även om många ämnesområden som myndigheten behandlar handlar om historiska övergrepp och oförrätter. Likväl finns det ett positivt samband mellan att tillhöra den grupp personer som uppger att de på något sätt har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet och benägenheten att välja svaret ”mycket positiv”. 30 procent av svarspersonerna i denna grupp har valt detta svarsalternativ, jämfört med 17 procent

34 Detta baseras på en multivariat logistisk regressionsanalys som inkluderar samma variabler som dem som redovisas i tabellbilagan, men där ”klart till höger” utgör referenskategori.

av dem som uppger att de aldrig har varit i kontakt med myndighetens verksamhet. Oddset är 1,4 gånger högre för att någon som har varit i kontakt med Forum för levande historia ska svara ”mycket positiv” jämfört med dem som svarar att de aldrig har varit det.

Kunskaper om de nationella minoriteternas historia

Den tredje frågeställningen för denna undersökning är om det finns ett samband mellan att skatta sina kunskaper om de nationella minoriteternas historia som goda och att vara positivt inställd till politiska strävanden att skapa ”historisk rättvisa”. Regressionsanalyserna visar att personer med ett högre värde på kunskapsindexet är mer benägna än dem med ett lägre värde på samma index att ge svaret ”mycket positiv”. Det finns även ett negativt samband mellan en högre placering på kunskapsindexet och svarsalternativen ”varken negativ eller positiv” samt ”tveksam/vet ej”. Det saknas däremot ett samband mellan kunskapsindexet och svaret att man är mycket eller ganska negativt inställd till försök att skapa ”historisk rättvisa”.

Slutdiskussion

Sammanfattningsvis kan det konstateras att uppfattningen som man ibland möter i det offentliga samtalet om att de flesta saknar kunskaper om de nationella minoriteternas historia stöds av resultaten i denna undersökning. Åtminstone skattar det stora flertalet av de tillfrågade sina kunskaper om dessa ämnen som mycket eller ganska dåliga. Likväl finns det vissa skillnader beroende på på vilken nationell minoritet som avses. Detta är ett resultat som ligger i linje med det som framkommit i tidigare undersökningar där man undersökt kännedomen om de nationella minoriteterna och deras språk. I 2020 års mätning visade sig samer respektive samiska vara den nationella minoritet och det nationella minoritetsspråk som flest känner till, medan tornedalingar och meänkieli samt judar och jiddisch var de minst kända.[35] Även i denna studie var samerna den nationella minoritet som den största andelen respondenter ansåg sig ha goda eller mycket goda historiska kunskaper om och tornedalingarna den vars historia var minst känd.

I kännedomsundersökningen 2020 framkom det även att kännedomen är generellt större i de kommuner som ingår i ett av de tre förvaltningsområdena. [36] Det saknas emellertid ett motsvarande statistiskt säkerställt samband när vi ser till hur människor skattar sina historiska kunskaper. Vi kan däremot konstatera att den självskattade kunskapsnivån är något högre i norra Sverige, vilket kan bero på att flera av de nationella minoriteterna har en historisk koppling till den delen av landet. Samma regionala skillnad framkom i kännedomsundersökningen 2020.[37]

Mest överraskande är kanske resultatet att åldersgruppen med de yngsta respondenterna är den som skattar sina kunskaper som lägst. Detta är mot förmodan om man tänker på den större betydelse som undervisning om de nationella minoriteternas historia har fått i skolans kursplaner för de senaste decennierna. Här skiljer sig undersökningens resultat också från kännedomsundersökningen 2020 som inte indikerade någon skillnad i avseende på kännedom om de nationella minoriteterna för åldersgrupperna 15–39 år, 30–49 år eller 50–64 år. I denna var det i stället den äldsta åldersgruppen med personer över 65 år som uppvisade en något lägre grad av kännedom om de svenska nationella minoriteterna. [38] En förklaring skulle kunna vara att just eftersom man har fått en del undervisning om minoriteternas historia inser man hur lite som man egentligen kan, medan de som aldrig konfronterats med ämnet i skolan överskattar sina kunskaper. Det finns de som argumenterat för att ju mer en person vet om ett område desto mer inser personen även sina

35 Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sámediggi, *Nationella minoriteter 2020. Vad vet Sveriges befolkning om dem?* (2021) s 9–10.

36 Ibid. s 13–15.

37 Ibid. s 17.

38 Ibid. s 8.

kunskapsbrister.[39] Nyligen har emellertid en svensk studie ifrågasatt detta. Forskarna undersökte ifall det fanns några skillnader mellan hur experter och nybörjare bedömde sina kunskaper och brist på kunskaper inom olika områden. De jämförde svenska forskare i fysik, historia, medicin och psykologi med förstaårsstudenter inom samma ämnen. Det visade sig då att experterna skattade sin kunskap på det egna ämnesområdet som högre än nybörjarna. I avseende på andra kunskapsområden fanns det ingen skillnad mellan grupperna. Emellertid fanns det även ett samband med ålder, vilket inte är förvånande eftersom det tar tid att bli expert på ett vetenskapligt område.[40] Det skulle emellertid kunna indikera att det finns en allmän tendens hos äldre personer att ha en högre uppfattning om sina kunskaper än vad yngre har. Samtidigt saknades denna tendens när svarspersonerna som ingår i denna studie även ombads skatta sina kunskaper om Förintelsen, Sveriges allmänna historia under det andra världskriget och den kommunistiska regimens terror mot den egna befolkningen i Sovjetunionen på 1930-och 1940-talen. När det gällde de självskattade kunskaperna om Förintelsen fanns det tvärtom ett statistiskt säkerställt samband mellan att skatta sina kunskaper som goda eller mycket goda och att tillhöra åldersgruppen med personer i åldrarna 18–29 år. När det gäller de andra två ämnesområdena saknades det helt samband med ålder.[41]

Det måste betonas att svaren på dessa frågor inte säger någonting om hur goda svarspersonernas kunskaper är i förhållande till någon av alla accepterad och för alla giltig standard. Det finns inget sådant kriterium för att avgöra vad som skulle vara goda eller mindre goda kunskaper om ett historiskt fenomen. Historiska kunskaper kan därtill avse flera olika områden. Det går, till exempel, åtminstone teoretiskt att skilja mellan å ena sidan ”faktakunskaper” som kan rabblas utantill och å den andra sidan förståelse av sådana fakta i en tolkningsram som bland annat inkluderar andra ”faktakunskaper” om den historiska kontexten. I Utbildningsradions ovannämnda undersökning framkom det att: ”88 % vet inte att judar i Sverige fick, i stort sett, samma medborgerliga rättigheter som andra år 1870”.[42] Det är emellertid högst sannolikt att många av dem som svarade på denna fråga inte skulle kunna redogöra för vilka politiska rättigheter som en svensk medborgare hade år 1870, kunskaper som rimligen krävs för att denna sakuppgift ska på ett kvalificerat sätt kunna bidra till den historiska förståelsen. Vad uppgiften säger oss är främst att en stor majoritet av dem som besvarat undersökningen inte kände till att judiska män var politiskt diskriminerade i Sverige fram till 1870 (judiska kvinnor

39 Se, till exempel, Matthias Gross, ”The unknown in process: dynamic connections of ignorance non-knowledge and related concepts”, *Current Sociology*, Vol. 5, No. 5 (2007).

40 Isabelle Hansson, Sandra Buratti & Carl Martin Allwood, ”Experts’ and Novices’ Perception of Ignorance and Knowledge in Different Research Disciplines and Its Relation to Belief in Certainty of Knowledge”, *Frontiers in Psychology, Vol. 8 (2017).*

41 Dessa resultat kommer att presenteras i en senare rapport.

42 https://www.mynewsdesk.com/se/utbildningsradio/pressreleases/ny-novus-undersoekning-myck-et-laag-kunskap-om-sveriges-nationella-minoriteter-2448310 [2021-02-23].

liksom andra kvinnor i Sverige fortsatte att vara politiskt diskriminerade också efter detta årtal). Även om vi skulle bortse från denna problematik och nöja oss med att försöka mäta utantillkunskaper om årtal, platser, händelser eller personer ställs vi inför utmaningen att definiera vad som är ett rimligt kriterium för att bedöma vad som är ”goda” eller ”mindre goda” kunskaper om en viss historisk epok för en vuxen genomsnittsmedborgare. Det finns goda skäl att anta att vad den ena skattar som goda kunskaper skattar en annan som ganska dåliga.

Även om vi därför bör akta oss för att dra några slutsatser om vad som ligger bakom svar såsom ”ganska dåliga” eller ”mycket bra” i termer av kvantitet och kvalitet är det likväl av intresse att ställa dessa frågor. Till att börja med ger de en indikation på respondenternas självbild i avseende på historiska kunskaper. Det finns anledning att misstänka att en person som anser sig ha goda kunskaper om något kommer att vara mindre benägen att ifrågasätta eller fördjupa sin förståelse när hen försöker besvara ett problem som rör förflutna händelser, ta ställning till ett påstående om det förflutna eller med utgångspunkt i det förflutna försöka förstå nutiden eller ha förväntningar på framtiden. ”Lekmannahistorikern” brukar i allmänhet inte konsultera facklitteratur, än mindre göra besök till relevanta arkiv, när hen ställs inför en fråga om det förflutna, utan blott förlita sig på det som eventuellt stannat i minnet av skolans undervisning och vad som i övrigt snappats upp under livets gång.[43] Därtill, ställda bredvid varandra blir svaren också intressanta eftersom de visar vilka kunskapsområden som svarspersonerna åtminstone tror sig ha bättre eller sämre kunskaper om. På individuell nivå säger detta sannolikt främst någonting om intressen, kunskapsinhämtning etcetera, men i den utsträckning som det går att se mönster i de sammanlagda svaren kan det eventuellt även avslöja vad som är prioriterat eller nedtonat i den svenska historiekulturen. Resultaten pekar på att just de nationella minoriteternas historia är ett sådant nedtonat ämne i Sverige av idag.

Går vi vidare till allmänhetens syn på politiska försök att skapa ”historisk rättvisa” kan vi konstatera att kvinnor tenderar att vara mer positivt inställda än män. Vad detta beror på är svårt att säga. Som redan nämnts har kvinnor i tidigare undersökningar också visat sig vara mer positivt inställda än vad män är till att samhället ska ge stöd till bevarandet av de nationella minoriteternas språk och kultur.[44]

Det finns även tydlig skiljelinje mellan personer som i politiskt avseende står långt till vänster och långt till höger. I Sverige har frågan inte varit en del av partipolitiken så det kanske snarare reflekterar mer grundläggande synsätt på till exempel grupprättigheter eller statens roll i förhållande till det offentliga samtalet om det förflutna. Det finns även en regional dimension i det att det är en lägre andel i norra Sverige

43 Olivier Klein,”The Lay-Historian: How Ordinary People Think about History” i R. Cabecinhas & L. Abadia (red.) *Narratives and social memory: theoretical and methodological approaches* (Braga 2013) s. 27.

44 Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen Stockholm & Sámediggi, *Nationella minoriteter 2020. Vad vet Sveriges befolkning om dem?* (2021) s 25.

än vad det är i storstadsområdena som är mycket positiva till försök att skapa ”historisk rättvisa” och en högre andel som är kritiska till sådana politiska interventioner. Samtidigt är det också så att när man kontrollerar för andra faktorer är benägenheten att svara ”mycket positiv” högre bland dem som är bosatta i förvaltningsområdet för samiska (som i stor utsträckning ligger i de norra delarna av landet) än vad det är för övriga respondenter. Hur hänger detta ihop?

Ser vi till de respondenter som är bosatta i Sifo-regionen Norra Sverige så kan vi i detta avseende se en tydlig skillnad mellan dem som bor i förvaltningsområdet för samiska och dem som inte gör det. 22 procent av respondenterna som bor i förvaltningsområdet säger sig vara ”mycket positiva” till ”historisk rättvisa”, medan endast 14 procent av dem som bor utanför förvaltningsområdet har svarat på detta sätt. Skillnaden är statistiskt säkerställd på 5-procentsnivån och kvarstår under kontroll för kön och politisk hållning i en logistisk regressionsanalys.[45] Oddset för att en person bosatt i förvaltningsområdet för samiska i Norra Sverige är 1,8 gånger högre än vad det är för en person bosatt utanför förvaltningsområdet för samiska i Norra Sverige.

Vi kan även konstatera att det finns ett statistiskt signifikant positivt samband mellan den självskattade kunskapsnivån och benägenheten att svara ”mycket positiv” och ett signifikant negativt samband mellan den självskattade kunskapsnivån och benägenheten att svara ”varken positiv eller negativ” samt ”tveksam/vet ej”. Båda av de sistnämnda svarsalternativen kan sägas spegla en hållning där man saknar en tydlig uppfattning i frågan. Om vi skulle anta att den självskattade kunskapsnivån trots allt i någon mån även säger något om vilken kännedom som svarspersonerna har om de nationella minoriteternas historia kan detta vara en indikation på att ökade kunskaper i ämnet även skulle generera en större förståelse för politiska interventioner som syftar till att skapa någon slags ”historisk rättvisa”. Det ska emellertid noteras att det saknas ett statistiskt säkerställt samband mellan den självskattade kunskapsnivån och en negativ attityd till ”historisk rättvisa”, vilket antyder att det handlar om andra faktorer än omfattningen av de historiska kunskaperna som får personer att inta en kritisk hållning till sådana politiska interventioner. Detta stöds även av det positiva samband som finns mellan ett större intresse för historia och benägenheten att svara att man är mycket eller ganska negativt inställd till ”historisk rättvisa”.

Slutligen har vi kunnat konstatera ett positivt samband mellan att ha varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet och en högre skattning av de egna kunskaperna om de nationella minoriteternas historia respektive benägenheten att vara mycket positivt inställd till politiska försök att skapa ”historisk rättvisa”. Återigen bör det betonas att ett samband inte är det samma som kausalitet. Vi kan till exempel inte hävda att detta resultat visar att myndighetens verksamhet har lett till människor

45 I den använda modellen saknar såväl kön som politisk hållning statistisk signifikans.

fått bättre kunskaper om de nationella minoriteternas historia. Det kan finnas andra förklaringar till sambandet. Däremot skulle en avsaknad av samband mellan egenskapen att ha varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet och en högre skattning av de egna kunskaperna om de nationella minoriteternas historia ha väckt frågor om verksamhetens utformning och inriktning. Nu är det inte fallet.

Tabellbilaga

Tabell 1. Redovisning av kunskapsindex (medelvärden)			
	Medelvärde	**Standardavvikelse**	**Antal/viktat bastal**
Samtliga	1,909	0,594	2 913
Kön			
Man	1,925	0,603	1 474
Kvinna	1,892	0,583	1 439
Åldersgrupp			
18–29 år	1,768	0,579	599
30–49 år	1,857	0,599	981
50–64 år	1,961	0,571	679
65–84 år	2,063	0,580	654
Utbildningsnivå			
Grundskola	1,890	0,583	426
Gymnasium	1,850	0,595	1 274
Universitet/högskola	1,977	0,588	1 209
Politisk hållning			
Klart till vänster	1,985	0,605	509
Något till vänster	1,929	0,575	696
Varken vänster eller höger	1,814	0,608	567
Något till höger	1,907	0,565	763
Klart till höger	1,916	0,630	378
Historieintresse			
Inte alls/inte särskilt intresserad	1,563	0,511	764
Ganska intresserad	1,972	0,546	1 578
Mycket intresserad	2,200	0,608	572
Bostadsort			
Norra Sverige	2,000	0,615	317
Norra Mellansverige	1,903	0,604	235
Östra Mellansverige	1,869	0,584	549
Stockholmsområdet	1,951	0,606	637
Västsverige	1,922	0,603	265
Göteborg	1,839	0,549	287
Småland	1,856	0,591	242
Sydsverige	1,877	0,590	196
Malmöområdet	1,930	0,658	185
Bosatt i ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska			
Ja	1,943	0,608	1438
Nej	1,876	0,577	1474
Har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet			

Tabell 1. Redovisning av kunskapsindex (medelvärden)			
	Medelvärde	**Standardavvikelse**	**Antal/viktat bastal**
Ja*)	2,223	0,616	614
Tveksam/vet ej	1,850	0,573	276
Nej	1,822	0,594	2 023

Kommentar: Indexet löper från 1 till 4. *) Kategorin omfattar personer som har varit i kontakt med Forum för levande historia via myndighetens webbplats, Facebook, besök till utställningar, föreläsningar eller publika samtal, genom att läsa rapporter eller andra publikationer publicerade av myndigheten, besök till myndigheten i samband med utbildningar eller i arbetet, eller på annat sätt.

Kön

Tabell 2. Envägs ANOVA					
	Sum sq	**df**	**Mean sq**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	0,794	1	0,794	2,255	0,133
Inom grupper	1025,225	2911	0,352		
Totalt	1026,019	2912			

Åldersgrupp

Tabell 3. Envägs ANOVA					
	Sum sq	**df**	**Mean sq**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	31,948	3	10,649	31,164	0,000
Inom grupper	994,071	2009	0,342		
Totalt	1026,019	2012			

Tabell 4. Post Hoc-test: Tukey's HSD						
		Mean Difference	**S. E.**	**Sig.**	**CI (95%)**	
18–29 år	30–49 år	-0,08915*	0,03031	0,017	-0,1671	-0,0112
	50–64 år	-0,19326*	0,03276	0,000	-0,2775	-0,1091
	65–84 år	-0,29517*	0,03306	0,000	-0,3801	-0,2102
30–49 år	18–29 år	0,08915*	0,03031	0,017	0,0112	0,1671
	50–64 år	-0,10411*	0,02918	0,002	-0,1791	-0,0291
	65–84 år	-0,20602*	0,02951	0,000	-0,2819	-0,1302
50–64 år	18–29 år	0,19326*	0,03276	0,000	0,1091	0,2775
	30–49 år	0,10411*	0,02918	0,002	0,0291	0,1791
	65–84 år	-0,10191*	0,03203	0,008	-0,1842	-0,0196
65–84 år	18–29 år	0,29517*	0,03306	0,000	0,2102	0,3801
	30–49 år	0,20602*	0,02951	0,000	0,1302	0,2819
	50–64 år	0,10191*	0,03203	0,008	0,0196	0,1842

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Utbildningsnivå

Tabell 5. Envägs ANOVA					
	Sum Sq	**df**	**Mean Square**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	10,223	2	5,112	14,653	0,000
Inom grupper	1013,396	2905	0,349		
Totalt	1023,62	2907			

Tabell 6. Post Hoc-test: Tukey's HSD						
		Mean Difference	**S. E.**	**Sig.**	**CI (95%)**	
Grundskola	Gymnasium	0,04041	0,03307	0,44	-0,0371	0,118
	Universitet/högskola	-0,08690*	0,03329	0,025	-0,165	-0,0088
Gymnaisum	Grundskola	-0,04041	0,03307	0,44	-0,118	0,0371
	Universitet/högskola	-0,12730*	0,02371	0,000	-0,1829	-0,0717
Universitet/högskola	Grundskola	0,08690*	0,03329	0,025	0,0088	0,165
	Gymnasium	0,12730*	0,02371	0,000	0,0717	0,1829

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Politisk hållning

Tabell 7. Envägs ANOVA					
	Sum Sq	**df**	**Mean sq**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	8,347	4	2,087	5,963	0,000
Inom grupper	1017,672	2908	0,35		
Totalt	1026,019	2912			

Tabell 8. Post Hoc-test: Tukey's HSD						
		Mean Difference	**S. E.**	**Sig.**	**CI (95%)**	
Klart till vänster	Något till vänster	0,05639	0,03451	0,475	-0,0378	0,1506
	Varken till vänster eller höger	0,17105*	0,03613	0,000	0,0724	0,2697
	Något till höger	0,07808	0,03386	0,143	-0,0143	0,1705
	Klart till höger	0,06906	0,04016	0,422	-0,0405	0,1787
Något till vänster	Klart till vänster	-0,05639	0,03451	0,475	-0,1506	0,0378
	Varken till vänster eller höger	0,11466*	0,03347	0,006	0,0233	0,206
	Något till höger	0,02169	0,031	0,957	-0,0629	0,1063
	Klart till höger	0,01267	0,03778	0,997	-0,0904	0,1158
Varken till vänster eller höger	Klart till vänster	-0,17105*	0,03613	0,000	-0,2697	-0,0724
	Något till vänster	-0,11466*	0,03347	0,006	-0,206	-0,0233
	Något till höger	-,09297*	0,0328	0,037	-0,1825	-0,0034
	Klart till höger	-0,10199	0,03927	0,071	-0,2092	0,0052

Något till höger	Klart till vänster	-0,07808	0,03386	0,143	-0,1705	0,0143
	Något till vänster	-0,02169	0,031	0,957	-0,1063	0,0629
	Varken till vänster eller höger	0,09297*	0,0328	0,037	0,0034	0,1825
	Klart till höger	-0,00902	0,03719	0,999	-0,1105	0,0925
Klart till höger	Klart till vänster	-0,06906	0,04016	0,422	-0,1787	0,0405
	Något till vänster	-0,01267	0,03778	0,997	-0,1158	0,0904
	Varken till vänster eller höger	0,10199	0,03927	0,071	-0,0052	0,2092
	Något till höger	0,00902	0,03719	0,999	-0,0925	0,1105

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Historieintresse

Tabell 9. Envägs ANOVA

	Sum sq	df	Mean sq	F	Sig.
Mellan grupper	145,962	2	72,981	241,319	0,000
Inom grupper	880,058	2910	0,302		
Totalt	1026,019	2912			

Tabell 10 Post Hoc-test: Tukey's HSD

		Mean Difference	S. E.	Sig.	CI (95%)	
Inte alls intresserad/ inte särskilt intresserad	Ganska intresserad	-0,40886*	0,02424	0,000	-0,4657	-0,352
	Mycket intresserad	-0,63665*	0,03041	0,000	-0,708	-0,5653
Ganska intresserad	Inte alls intresserad/inte särskilt intresserad	0,40886*	0,02424	0,000	0,352	0,4657
	Mycket intresserad	-0,22778*	0,02685	0,000	-0,2907	-0,1648
Mycket intresserad	Inte alls intresserad/inte särskilt intresserad	0,63665*	0,03041	0,000	0,5653	0,708
	Ganska intresserad	0,22778*	0,02685	0,000	0,1648	0,2907

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Bostadsort

Tabell 11. Envägs ANOVA					
	Sum sq	**df**	**Mean sq**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	7,072	8	0,884	2,52	0,010
Inom grupper	1018,221	2902	0,351		
Totalt	1025,293	2910			

Tabell 12. Post Hoc-test: Tukey 's HSD						
		Mean Difference	**S. E.**	**Sig.**	**CI (95%)**	
Norra Sverige	Norra Mellansverige	0,09736	0,05102	0,608	-0,061	0,2557
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,13172*	0,0418	0,043	0,002	0,2615
	Stockholm	0,04903	0,04073	0,956	-0,0774	0,1755
	Västsverige utom Göteborg	0,07813	0,04932	0,814	-0,075	0,2312
	Göteborg	0,16093*	0,04828	0,024	0,0111	0,3108
	Småland och öarna	0,14407	0,05057	0,102	-0,0129	0,3011
	Sydsverige utom Malmö	0,12287	0,05387	0,354	-0,0443	0,2901
	Malmö	0,06994	0,0548	0,938	-0,1002	0,2401
Norra Mellansverige	Norra Sverige	-0,09736	0,05102	0,608	-0,2557	0,061
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,03436	0,0462	0,998	-0,109	0,1778
	Stockholm	-0,04833	0,04523	0,979	-0,1887	0,0921
	Västsverige utom Göteborg	-0,01923	0,0531	1,000	-0,184	0,1456
	Göteborg	0,06357	0,05214	0,952	-0,0983	0,2254
	Småland och öarna	0,04671	0,05427	0,995	-0,1217	0,2152
	Sydsverige utom Malmö	0,02551	0,05735	1,000	-0,1525	0,2035
	Malmö	-0,02742	0,05823	1,000	-0,2082	0,1533
Östra Mellansverige utom Stockholm	Norra Sverige	-0,13172*	0,0418	0,043	-0,2615	-0,002
	Norra Mellansverige	-0,03436	0,0462	0,998	-0,1778	0,109
	Stockholm	-0,08269	0,0345	0,286	-0,1898	0,0244
	Västsverige utom Göteborg	-0,05358	0,04432	0,955	-0,1911	0,084
	Göteborg	0,02921	0,04316	0,999	-0,1048	0,1632
	Småland och öarna	0,01235	0,04571	1,000	-0,1295	0,1542
	Sydsverige utom Malmö	-0,00884	0,04933	1,000	-0,162	0,1443
	Malmö	-0,06178	0,05035	0,951	-0,2181	0,0945

Tabell 12. Post Hoc-test: Tukey 's HSD						
		Mean Difference	S. E.	Sig.	CI (95%)	
Stockholm	Norra Sverige	-0,04903	0,04073	0,956	-0,1755	0,0774
	Norra Mellansverige	0,04833	0,04523	0,979	-0,0921	0,1887
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,08269	0,0345	0,286	-0,0244	0,1898
	Västsverige utom Göteborg	0,0291	0,04331	0,999	-0,1053	0,1635
	Göteborg	0,1119	0,04212	0,164	-0,0189	0,2427
	Småland och öarna	0,09504	0,04473	0,456	-0,0438	0,2339
	Sydsverige utom Malmö	0,07384	0,04842	0,844	-0,0765	0,2242
	Malmö	0,02091	0,04947	1,000	-0,1326	0,1745
Västsverige utom Göteborg	Norra Sverige	-0,07813	0,04932	0,814	-0,2312	0,075
	Norra Mellansverige	0,01923	0,0531	1,000	-0,1456	0,184
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,05358	0,04432	0,955	-0,084	0,1911
	Stockholm	-0,0291	0,04331	0,999	-0,1635	0,1053
	Göteborg	0,08279	0,05048	0,782	-0,0739	0,2395
	Småland och öarna	0,06594	0,05267	0,945	-0,0976	0,2294
	Sydsverige utom Malmö	0,04474	0,05584	0,997	-0,1286	0,2181
	Malmö	-0,00819	0,05675	1,000	-0,1843	0,168
Göteborg	Norra Sverige	-0,16093*	0,04828	0,024	-0,3108	-0,0111
	Norra Mellansverige	-0,06357	0,05214	0,952	-0,2254	0,0983
	Östra Mellansverige utom Stockholm	-0,02921	0,04316	0,999	-0,1632	0,1048
	Stockholm	-0,1119	0,04212	0,164	-0,2427	0,0189
	Västsverige utom Göteborg	-0,08279	0,05048	0,782	-0,2395	0,0739
	Småland och öarna	-0,01686	0,0517	1,000	-0,1773	0,1436
	Sydsverige utom Malmö	-0,03805	0,05493	0,999	-0,2086	0,1325
	Malmö	-0,09099	0,05585	0,789	-0,2643	0,0824
Småland och öarna	Norra Sverige	-0,14407	0,05057	0,102	-0,3011	0,0129
	Norra Mellansverige	-0,04671	0,05427	0,995	-0,2152	0,1217
	Östra Mellansverige utom Stockholm	-0,01235	0,04571	1,000	-0,1542	0,1295
	Stockholm	-0,09504	0,04473	0,456	-0,2339	0,0438
	Västsverige utom Göteborg	-0,06594	0,05267	0,945	-0,2294	0,0976
	Göteborg	0,01686	0,0517	1,000	-0,1436	0,1773
	Sydsverige utom Malmö	-0,0212	0,05695	1,000	-0,198	0,1556
	Malmö	-0,07413	0,05784	0,937	-0,2537	0,1054

Tabell 12. Post Hoc-test: Tukey 's HSD						
		Mean Difference	S. E.	Sig.	CI (95%)	
Sydsverige utom Malmö	Norra Sverige	-0,12287	0,05387	0,354	-0,2901	0,0443
	Norra Mellansverige	-0,02551	0,05735	1,000	-0,2035	0,1525
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,00884	0,04933	1,000	-0,1443	0,162
	Stockholm	-0,07384	0,04842	0,844	-0,2242	0,0765
	Västsverige utom Göteborg	-0,04474	0,05584	0,997	-0,2181	0,1286
	Göteborg	0,03805	0,05493	0,999	-0,1325	0,2086
	Småland och öarna	0,0212	0,05695	1,000	-0,1556	0,198
	Malmö	-0,05293	0,06074	0,994	-0,2415	0,1356
Malmö	Norra Sverige	-0,06994	0,0548	0,938	-0,2401	0,1002
	Norra Mellansverige	0,02742	0,05823	1,000	-0,1533	0,2082
	Östra Mellansverige utom Stockholm	0,06178	0,05035	0,951	-0,0945	0,2181
	Stockholm	-0,02091	0,04947	1,000	-0,1745	0,1326
	Västsverige utom Göteborg	0,00819	0,05675	1,000	-0,168	0,1843
	Göteborg	0,09099	0,05585	0,789	-0,0824	0,2643
	Småland och öarna	0,07413	0,05784	0,937	-0,1054	0,2537
	Sydsverige utom Malmö	0,05293	0,06074	0,994	-0,1356	0,2415

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Förvaltningsområde

Tabell 13. Envägs ANOVA					
	Sum sq	df	Mean sq	F	Sig.
Mellan grupper	3,221	1	3,221	9,167	0,002
Inom grupper	1022,072	2909	0,351		
Totalt	1025,293	2910			

Kontakt med Forum för levande historias verksamhet

Tabell 14. Envägs ANOVA					
	Sum of sq	**df**	**Mean Sq**	**F**	**Sig.**
Mellan grupper	76,806	2	38,403	117,732	0,000
Inom grupper	949,214	2910	0,326		
Totalt	1026,019	2912			

Tabell 15. Post Hoc-test: Tukey's HSD						
		Mean Difference	**S. E.**	**Sig.**	**CI (95%)**	
Har varit i kontakt med FLH	Tveksam/vet ej	0,37282*	0,04137	0,000	0,2758	0,4698
	Har inte varit i kontakt med FLH	0,40098*	0,02631	0,000	0,3393	0,4627
Tveksam/vet ej	Har varit i kontakt med FLH	-0,37282*	0,04137	0,000	-0,4698	-0,2758
	Har inte varit i kontakt med FLH	0,02816	0,03663	0,722	-0,0577	0,114
Har inte varit i kontakt med FLH	Har varit i kontakt med FLH	-0,40098*	0,02631	0,000	-0,4627	-0,3393
	Tveksam/vet ej	-0,02816	0,03663	0,722	-0,114	0,0577

Kommentar: *) indikerar att skillnaden är statistiskt signifikant (p <0,05).

Tabell 16. Effektredovisning av en multivariat OLS-regressionsanalys (B-värden)			
Bakrundskategori	**B**	**CI (95 %)**	
Kön			
Man	Ref. kat.		
Kvinna	0,006 (0,011)	-0,016	0,028
Åldersgrupp			
18–29 år	Ref. kat.		
30–49 år	0,049** (0,016)	0,018	0,080
50–64 år	0,115** *(0,017)	0,083	0,148
65–84 år	0,173*** (0,017)	0,139	0,207
Utbildningsnivå			
Grundskola	Ref. kat.		
Gymnasium	0,007 (0,017)	-0,027	0,041
Universitet/högskola	0,030* (0,018)	-0,005	0,065
Politisk hållning			
Klart till vänster	Ref. kat.		
Något till vänster	-0,002 (0,017)	-0,032	0,036
Varken vänster eller höger	-0,048** (0,018)	-0,083	-0,012
Något till höger	-0,001 (0,017)	-0,035	0,032
Klart till höger	-0,000 (0,020)	-0,040	0,040
Historieintresse			
Inte alls/inte särskilt intresserad	Ref. kat.		
Ganska intresserad	0,211*** (0,013)	0,185	0,237

Mycket intresserad	0,286*** (0,017)	0,252	0,320
Bostadsort			
Norra Sverige	0,093*** (0,024)	0,045	0,140
Norra Mellansverige	0,059* (0,026)	0,008	0,110
Östra Mellansverige	0,009 (0,021)	-0,033	0,051
Stockholmsområdet	0,026 (0,021)	-0,016	0,067
Västsverige	0,028 (0,025)	-0,021	0,078
Göteborg	Ref. kat.		
Småland	0,032 (0,026)	-0,020	0,083
Sydsverige	0,017 (0,028)	-0,038	0,071
Malmöområdet	0,032 (0,028)	-0,023	0,086
Bosatt i ett förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska			
Ja	0,023 (0,013)	-0,002	0,047
Nej	Ref. kat.		
Har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet			
Ja	0,160*** (0,014)	0,132	0,188
Tveksam/vet ej	0,047* (0,019)	0,010	0,084
Nej	Ref. kat.		
Constant	0,253 (0,030) ***	0,194	0,312
Justerat R^2	0,213		
Antal	2 911		

Kommentar: Inför analysen har kunskapsindexet logaritmerats. Standardfelet anges inom parentes. Lägsta värdet för tolerans är 0,401 och högsta VIF-värdet är 2,657, vilket indikerar att det inte finns några problem med multikollinearitet. *** = p <0,000, ** = p <0,01, *= p <0,05.

Tabell 17. Inställningen till ”historisk rättvisa”. Samtliga och nedbrutit på undergrupper (procent).

	Mycket eller ganska negativ	Varken negativ eller positiv	Ganska positiv	Mycket positiv	Tveksam/ vet ej	Antal svar/vägda bastal
Samtliga	11	25	35	22	8	3 101
Kön						
Kvinnor	**6**	**22**	35	**28**	**10**	1 542
Män	**16**	**28**	35	**16**	**6**	1 559
Ålder						
18–29 år	12	27	33	**16**	**12**	631
30–49 år	11	24	37	22	**6**	1 027
50–64-år	11	26	35	23	**6**	729
65–84 år	9	23	33	**26**	8	715

Utbildning						
Grundskola	**6**	26	**30**	24	**13**	494
Gymnasium	12	**27**	35	**19**	8	1359
Universitet/högskola	11	**22**	36	**25**	**6**	1239
Boendeort						
Norra Sverige	**15**	28	30	19	7	341
Norra Mellansverige	14	24	33	18	10	241
Östra Mellansverige	10	25	34	22	10	580
Stockholmsområdet	11	**20**	38	24	7	678
Västsverige	12	24	**29**	**27**	8	278
Göteborg	**7**	28	36	23	6	307
Småland och öarna	8	**32**	37	**17**	6	266
Sydsverige	9	24	40	19	8	210
Malmöområdet	9	23	34	27	7	197
Bosatt i förvaltningsområde (samiska)						
Ja	14	29	**26**	22	8	174
Nej	11	25	**35**	22	8	2 928
Bosatt i förvaltningsområde (meänkieli)						
Ja	11	**19**	37	25	8	442
Nej	11	26	34	22	8	2 659
Bosatt i förvaltningsområde (finska)						
Ja	10	23	35	24	8	1502
Nej	12	26	34	21	7	1598
Politisk hållning						
Klart till vänster	**5**	**13**	37	**40**	**5**	522
Något till vänster	**7**	24	**41**	22	6	731
Varken vänster eller höger	10	26	32	**18**	**14**	641
Något till höger	**13**	**29**	36	**17**	**6**	809
Klart till höger	**24**	**32**	**21**	**16**	8	399
Historieintresse						
Inte alls/inte särskilt intresserad	**8**	**30**	32	**17**	**13**	834
Ganska intresserad av historia	11	24	**37**	22	**7**	1669
Mycket intresserad av historia	**13**	**21**	33	**30**	**4**	598
Har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet						
Ja	11	**18**	33	**32**	6	640
Tveksam/vet ej	8	27	**28**	19	**18**	331
Nej	11	**27**	**36**	**20**	**7**	2 129
Självskattade kunskaper om de svenska minoriteternas historia						
Kunskapsindex 1–4 (medelvärde)	1,9697	1,8188***	1,9258	2,0292***	1,6532***	2 913

Kommentar: Fet stil innebär att ett chi2-test indikerar att det finns en statistiskt signifikant skillnad mellan gruppen och en komplementgrupp bestående av övriga medlemmar inom kategorin ifråga ($p < 0,05$).

Tabell 18. Effektredovisning av multipla logistiska regressionsanalyser för svaret på frågan ”Vad är din allmänna inställning till sådana försök att skapa ’historisk rättvisa’?” (Exp(b))

	Mycket eller ganska negativ	Varken negativ eller positiv	Ganska positiv	Mycket positiv	Tveksam/vet ej
Kön					
Kvinnor	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Män	2,736*** (0,141)	1,333** (0,091)	1,059 (0,081)	0,484** (0,098)	0,522*** (0,166)
Ålder					
18–29 år	1,304 (0,204)	1,224 (0,143)	1,162 (0,128)	0,444*** (0,157)	1,344* (0,229)
30–49 år	1,054 (0,187)	1,164 (0,132)	1,218 (0,118)	0,714* (0,135)	0,731 (0,240)
50–64-år	1,147 (0,193)	1,167 (0,135)	1,109 (0,121)	0,793 (0,138)	0,636 (0,2649
65–84 år	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Utbildning					
Grundskola	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Gymnasium	1,641* (0,228)	0,855 (0,137)	1,089 (0,128)	0,851 (0,147)	1,037 (0,228)
Universitet/högskola	1,816* (0,235)	0,759 (0,145)	1,187 (0,132)	0,909 (0,151)	0,736 (0,250)
Boendeort					
Norra Sverige	3,765*** (0,349)	1,173 (0,229)	0,911 (0,213)	0,401** (0,283)	0,782 (0,518)
Norra Mellansverige	2,963** (0,328)	0,806 (0,206)	0,840 (0,189)	0,687 (0,229)	1,866 (0,367)
Östra Mellansverige	1,921* (0,298)	0,849 (0,168)	0,939 (0,155)	0,823 (0,182)	1,442 (0,326)
Stockholmsområdet	2,055* (0,302)	0,740 (0,180)	0,986 (0,163)	0,874 (0,191)	1,389 (0,348)
Västsverige	1,988* (0,327)	0,737 (0,201)	0,794 (0,186)	1,243 (0,206)	1,221 (0,395)
Göteborgsområdet	Ref. kat.	Ref kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Småland och öarna	1,233 (0,365)	1,206 (0,201)	1,173 (0,189)	0,613* (0,237)	0,698 (0,446)
Sydsverige	1,347 (0,370)	0,737 (0,224)	1,354 (0,200)	0,717 (0,247)	1,480 (0,412)
Malmöområdet	1,495 (0,365)	0,803 (0,222)	0,872 (0,201)	1,112 (0,228)	1,420 (0,427)
Bosatt i förvaltningsområde (samiska)					
Ja	0,815 (0,333)	0,930 (0,262)	0,671 (0,247)	2,374** (0,310)	1,475 (0,562)
Nej	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Bosatt i förvaltningsområde (meänkieli)					
Ja	0,925 (0,228)	0,696* (0,177)	1,207 (0,148)	1,100 (0,175)	1,087 (0,303)
Nej	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Bosatt i förvaltningsområde (finska)					
Ja	0,788 (0,152)	0,995 (0,106)	1,047 (0,098)	1,069 (0,115)	1,018 (0,190)
Nej	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Politisk hållning					
Klart till vänster	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Något till vänster	1,433 (0,266)	1,899*** (0,161)	1,216 (0,122)	0,423*** (0,135)	1,216 (0,276)
Varken vänster eller höger	2,458** (0,259)	2,161*** (0,166)	0,924 (0,131)	0,332*** (0,150)	2,051** (0,267)
Något till höger	2,869*** (0,244)	2,543*** (0,158)	0,943 (0,123)	0,310*** (0,140)	1,095 (0,282)
Klart till höger	6,077*** (0,252)	2,950*** (0,175)	0,441*** (0,160)	0,262*** (0,181)	2,076* (0,300)

Tabell 18. Effektredovisning av multipla logistiska regressionsanalyser för svaret på frågan ”Vad är din allmänna inställning till sådana försök att skapa ’historisk rättvisa’?” (Exp(b))

	Mycket eller ganska negativ	Varken negativ eller positiv	Ganska positiv	Mycket positiv	Tveksam/vet ej
Historieintresse					
Inte alls/ inte särskilt intresserad	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Ganska intresserad	1,580** (0,174)	0,860 (0,108)	1,113 (0,101)	0,994 (0,124)	0,725 (0,178)
Mycket intresserad	1,581* (0,214)	0,721* (0,149)	1,004 (0,133)	1,474* (0,155)	0,423** (0,306)
Har varit i kontakt med Forum för levande historias verksamhet					
Ja	0,987 (0,170)	0,803 (0,129)	0,759* (0,109)	1,449** (0,121)	1,770* (0,224)
Tveksam/vet ej	0,819 (0,233)	0,942 (0,150)	0,790 (0,141)	1,083 (0,170)	2,317*** (0,214)
Nej	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.	Ref. kat.
Självskattade kunskaper om de svenska minoriteternas historia					
Kunskapsindex (1–4)	1,068 (0,177)	0,823* (0,085)	1,124 (0,076)	1,254* (0,089)	0,518*** (0,158)
Constant	0,005*** (0,466)	0,1308** (0,274)	0,373*** (0,244)	0,877 (0,277)	0,208** (0,485)
Nagelkerke R^2	0,140	0,068	0,038	0,142	0,117

Kommentar: Standardfelet anges inom parentes. Lägsta respektive högsta tolerans- (0,337) och VIF-värden (2,968) indikerar att det inte finns några problem med multikollinearitet. *** = p <0,000, ** = p <0,01, *= p <0,05.

www.levandehistoria.se